

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Наталія ПЕРЛОВСЬКА

Досліджено критерії якості інформації в системі моніторингу грошових потоків підприємства. Проведено порівняльний аналіз різних джерел внутрішньої інформації, визначено пріоритетних аспекти та проблеми формування уніфікованої управлінської інформації про рух грошових потоків підприємства та розроблено пропозиції щодо їх подолання.

The information quality criteria in the system of enterprise's monetary flows monitoring are investigated. A comparative analysis of different sources of the internal information is carried out. The priority aspects and problems of the unified administrative information formation about enterprise monetary flows are determined. The suggestions on their overcoming are offered.

Формування ефективної системи моніторингу грошових потоків підприємства потребує, перш за все, його якісного інформаційного забезпечення, тобто, відбору такої інформації, яка відповідає потребам суб'єктів моніторингу для досягнення поставлених цілей у відповідний термін. Така інформація повинна відповідати певним критеріям якості, бути систематизованою у розрізі напрямків моніторингу та давати можливість дослідження всіх аспектів руху грошових потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив дійти висновку про недостатність уваги до проблеми формування якісного інформаційного забезпечення моніторингу грошових потоків. Хоча питання інформаційного забезпечення знаходять відображення майже у всіх працях, присвячених управлінню грошовими потоками підприємств, акцент в них робиться, перш за все, на дослідженні фінансової звітності як основного джерела внутрішньої інформації. Такими є праці І. А. Бланка, В. В. Ковальова, Е. М. Сорокіної, О. О. Терещенка та інших вчених [3; 8; 11; 12]. Але звітна інформація не завжди відповідає необхідним

умовам щодо якості та повноти висвітлення окремих аспектів руху грошових потоків підприємства. З огляду на це, виникає потреба у пошуку інших джерел інформації, спроможних забезпечити потребу у вихідних даних для моніторингу грошових потоків підприємства.

З огляду на актуальність даної проблеми та недостатній рівень її висвітлення у науковій фаховій літературі, метою даної статті є визначення критеріїв якості інформаційної бази моніторингу грошових потоків підприємства, порівняльний аналіз різних джерел внутрішньої інформації, визначення пріоритетних аспектів та проблем формування уніфікованої управлінської інформації про рух грошових потоків підприємства, та розробка пропозицій щодо їх вирішення.

Одна з головних проблем, які постають перед системою забезпечення інформацією моніторингу грошових потоків, полягає в тому, що існує широке коло користувачів інформації, які зацікавлені в одержанні специфічної інформації про рух та стан управління грошовими потоками підприємств. З огляду на це, потрібно визначити пріоритетні групи користувачів,

орієнтацію на інтереси яких буде покладено в основу формування системи інформаційного забезпечення моніторингу.

Оскільки головною метою управління грошовими потоками підприємства є максимізація ринкової вартості та максимальне задоволення потреб власників, формування вихідної інформації моніторингу, в першу чергу, повинно найбільш повно задовольняти інтереси акціонерів підприємства, що буде тотожним задоволенню потреб інших користувачів інформації [5, 9–10].

Для того, щоб відповідати потребам усіх категорій користувачів, інформація для цілей моніторингу грошових потоків повинна відповідати визначеним вимогам якості, основними з яких є: зрозумілість, значимість, надійність, зіставність. Досягнення зазначених якісних характеристик вихідної інформації моніторингу досягається за рахунок дотримання таких принципів її підготовки як, повнота, автономність, послідовність, безперервність, переважування змісту над формою, нейтральність, періодичність [5, 11–12; 9, 133–136].

За джерелами формування всю інформацію, яка використовується в процесі моніторингу грошових потоків можна розділити на зовнішню і внутрішню (див. рис. 1).

Зовнішня інформація дозволяє визначити стан і ступінь впливу факторів макро- і мікросередовища підприємства на рух його грошових потоків. Вона охоплює інформацію про макроекономічні показники; інформацію, що характеризує кон'юнктуру фінансового ринку та інформацію у сфері нормативно-правового регулювання.

Інформація про макроекономічні показники дозволяє оцінити ступінь стійкості й основні тенденції розвитку економічної системи на національному рівні. Система інформативних показників цієї групи (обсяг емісії грошей у розглянутому періоді, індекс інфляції) є основою проведення аналізу і прогнозування умов зовнішнього середовища підприємства.

Інформація, що характеризує кон'юнктуру фінансового ринку, дозволяє визначати цінові, грошово-кредитні, бюджетно-податкові факто-

ри формування грошових потоків. Основними показниками даної інформаційної групи є: дисконтна ставка Національного банку України; процентні ставки за кредитами банків; офіційний курс окремих валют, що використовуються в розрахунках підприємства в процесі визначення грошових потоків від зовнішньоекономічної діяльності.

Нормативно-регулююча інформація дозволяє встановлювати ступінь впливу законодавчих і нормативних актів на рух грошових потоків підприємства, а також визначати коло основних суб'єктів, об'єктів і методичних засад моніторингу грошових потоків на макрорівні.

Інформація про фактори мікросередовища включає інформацію про діяльність контрагентів, емітентів, конкурентів підприємства, а також про галузеві показники, що характеризують результати їх діяльності.

Інформація, сформована з внутрішніх джерел, дозволяє оцінювати вплив інвестиційної, амортизаційної, податкової, цінової і кредитної політики підприємства на рух його грошових потоків. При цьому всю сукупність внутрішньої інформації доцільно розмежовувати на облікову, звітну і нормативну [11, 59].

Зокрема, облікова інформація про рух грошових потоків передбачає використання в якості вихідних даних для моніторингу дані бухгалтерського й управлінського обліку [1, п. 5]. Інформація про рух грошових потоків підприємства в системі бухгалтерського обліку відбивається у вигляді записів на рахунках бухгалтерського обліку в таких документах як: касові плани, дохідні і видаткові ордери, касові книги, банківські виписки з поточних та інших банківських рахунків, інші банківські документи, чекові книжки, журнали реєстрації касових ордерів, дані синтетичного й аналітичного обліку по всіх операціях з коштами [9, 249].

На рахунку 30 "Каса" здійснюється облік готівкового грошового потоку на підставі прибуткових чи видаткових касових ордерів, а також платіжних відомостей [1; 8, 10], у залежності від того, який вид потоку вони обслуговують – вхідний чи вихідний. При цьому, по дебету зазначених рахунків відображається

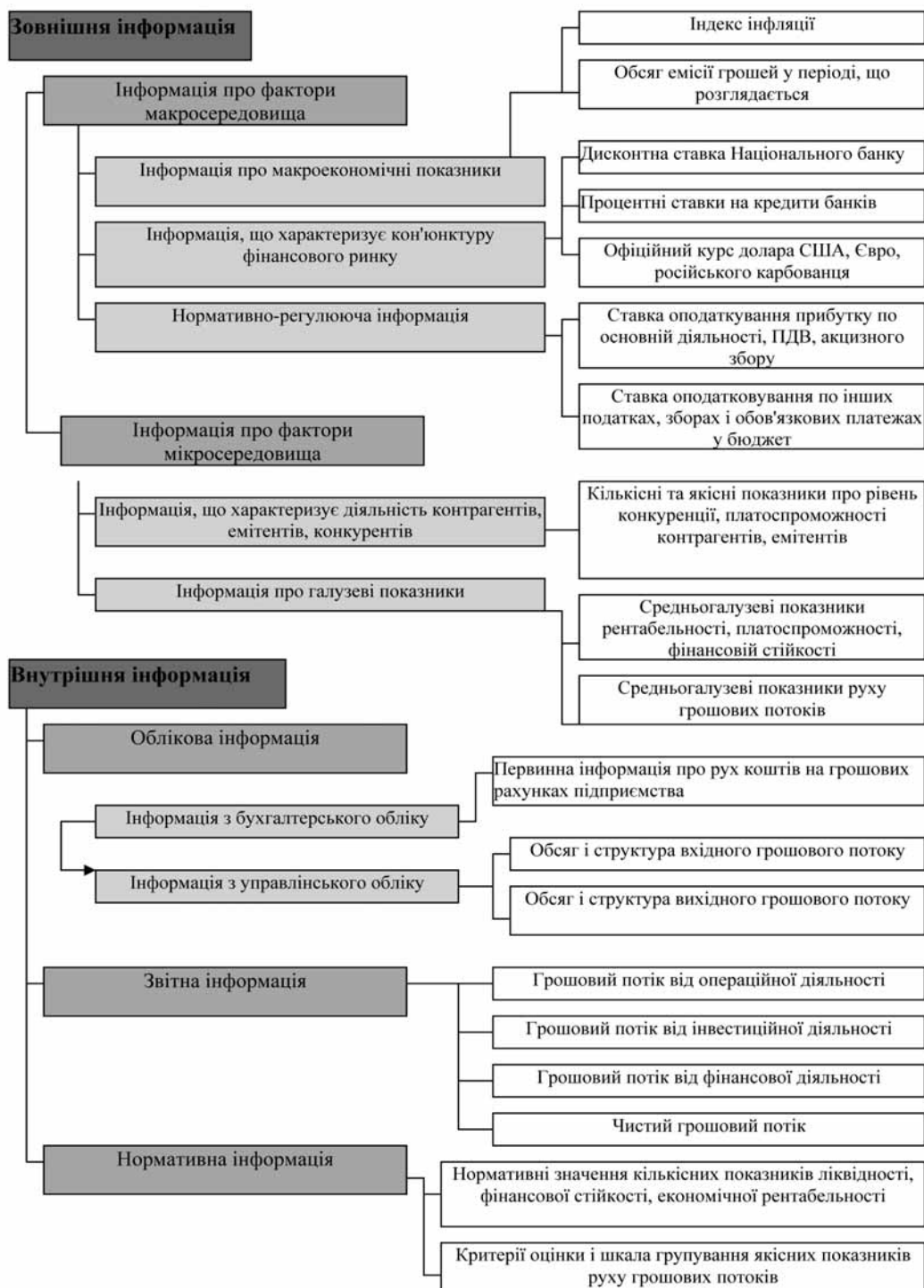

Рис. 1. Джерела інформації та індикатори в системі моніторингу грошових потоків підприємства

надходження коштів у касу підприємства, по кредиту – виплата коштів [7, 194–195; 9, 249].

Облік безготівкових грошових потоків здійснюється на рахунку 31 “Рахунки в банках”, по дебету яких відбивається надходження коштів на банківські рахунки підприємства, по кредиту – виплата коштів [7, 194–195; 9, 249].

Грошові документи, які опосередковують рух грошових потоків та обліковуються на субрахунках 333 “Грошові кошти в дорозі в національній валюті” та 334 “Грошові кошти в дорозі в іноземній валюті”, за методикою складання бухгалтерської звітності не входять до складу грошових потоків підприємства та не відображаються у статті балансу “Грошові кошти та їх еквіваленти”. Відомості про їх вартість наводяться у складі “Інших оборотних активів”.

Облік грошових потоків підприємства здійснюється в розрізі видів валюти: грошовий потік у національній валюті (гривні) і грошовий потік в іноземній валюті (доларах США, валюті євро, російських карбованцях). Використання підприємством різних видів валют при реалізації своїх фінансових зобов'язань регламентовано Декретом КМУ “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” № 15-93 від 19.02.93 р.

Таким чином, на основі даних бухгалтерського обліку можна одержати інформацію про рух готівкового (безготівкового) грошового потоку і про рух грошового потоку в національній (іноземній валюті).

Однак, з позицій формування повноцінної інформаційної бази моніторингу грошових потоків, бухгалтерська інформація має певні недоліки, головний з яких полягає в тому, що діючий План рахунків бухгалтерського обліку [7, 26–42] не передбачає відображення на бухгалтерських рахунках фактів фінансово-господарської діяльності в розрізі видів діяльності. Відповідно до існуючої методики бухгалтерського обліку грошових потоків, інформація про рух коштів у результаті поточної, інвестиційної і фінансової діяльності акумулюється на тих самих бухгалтерських рахунках і субрахунках.

Крім того, у практиці великих підприємств, що випускають і реалізують різноманітний

асортимент продукції, присутні не тільки величезна кількість господарсько-фінансових контрагентів, але і різноманіття здійснюваних фінансових операцій. Щоденний обсяг фінансової інформації, що надходить на підприємство, зумовлює необхідність одночасного ведення бухгалтерського й оперативного обліку.

Сучасна теорія обліку ідентифікує управлінський облік як частину бухгалтерського обліку в сфері обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, тим самим звужуючи потенційні можливості ефективного використання даного інструмента менеджменту [4, 10]. За такого підходу не враховується той факт, що предметом управлінського обліку виступає сукупність об'єктів у процесі всього циклу управління фінансово-економічною діяльністю, у тому числі і грошові потоки підприємства.

Ототожнення управлінського обліку безпосередньо з бухгалтерським обліком грошових потоків теж не завжди вірне. Різниця між цими двома видами обліку полягає в тому, що бухгалтерський облік є глобальною, упорядкованою, інформаційною системою документального спостереження, виміру і контролю за результатами поточної господарської діяльності підприємства, призначеною для оперативного управління і забезпечення фінансової і статистичної звітності підприємства [6, 145]. Натомість управлінський облік є системою збору, узагальнення і збереження інформації про використання усіх фінансових ресурсів у процесі фінансово-господарської діяльності підприємства. Відповідним чином організований управлінський облік грошових потоків дозволяє одержати інформацію про кількісні, часові і якісні параметри руху грошових потоків.

Однак, існує ряд проблем у використанні даних управлінського обліку для цілей моніторингу грошових потоків вітчизняних підприємств. Перш за все, найістотнішим недоліком управлінської інформації для моніторингу грошових потоків є відсутність уніфікації облікових реєстрів управлінського обліку на різних підприємствах навіть однієї й тієї ж галузі. Порядок формування інформації в управлінському обліку залежить від фінансової політики

підприємства, що і визначає необхідність використання тієї чи іншої інформації для досягнення поставлених фінансових цілей. Діюча структура оперативного обліку грошових потоків не передбачає класифікації інформації, що унеможлиблює розробку уніфікованих алгоритмів моніторингу грошових потоків підприємства. Тому, одним із напрямків удосконалення існуючої системи оперативного обліку

грошових потоків є створення типової методики систематизації даних управлінського обліку, розробленої виходячи з єдності економічної суті фінансового і бухгалтерського обліку на принципах істотності й повноти здійснюваних підприємством грошових операцій.

У таблиці 1 наведено запропоновану нами типову схему систематизації даних управлінського обліку, що базується на деталізації ра-

Таблиця 1

Схема систематизації даних управлінського обліку грошових потоків підприємства

Рахунок першого порядку	Субрахунок другого порядку	Субрахунок третього порядку	Рахунки аналітичного обліку
			0 – Рахунок 30 “Каса” 1 – Рахунок 31 “Рахунки в банках” 2 – Рахунок 33 “Інші рахунки”
1. Грошовий потік вхідний	1.1. Грошовий потік вхідний від операцій, пов'язаних з операційною діяльністю	1.1.1. Грошовий потік від реалізації товарів, робіт, послуг	1.1.1 / 0 1.1.1 / 1 1.1.1 / 2
		1.1.2. Грошовий потік від реалізації інших оборотних активів	1.1.2 / 0 1.1.2 / 1 1.1.2 / 2
		1.1.3. Грошовий потік від інших операцій, пов'язаних з операційною діяльністю	1.1.3 / 0 1.1.3 / 1 1.1.3 / 2
	1.2. Грошовий потік вхідний від операцій, не пов'язаних з операційною діяльністю	1.2 / 0 1.2 / 1 1.2 / 2	
	2. Грошовий потік вихідний	2.1. Грошовий потік вихідний від операцій, пов'язаних з операційною діяльністю	2.1.1. Грошовий потік на оплату матеріальних активів
2.1.2. Грошовий потік на оплату енергоносіїв			2.1.2 / 0 2.1.2 / 1 2.1.2 / 2
2.1.3. Грошовий потік на виплату заробітної плати й інших виплат			2.1.3 / 0 2.1.3 / 1 2.1.3 / 2
2.1.4. Грошовий потік на сплату податків і обов'язкових платежів у бюджет			2.1.4 / 0 2.1.4 / 1 2.1.4 / 2
2.1.5. Грошовий потік, пов'язаний з іншими виплатами			2.1.5 / 0 2.1.5 / 1 2.1.5 / 2
2.2. Грошовий потік вихідний від операцій, не пов'язаних з операційною діяльністю		2.2 / 0 2.2 / 1 2.2 / 2	

хунків першого порядку, субрахунків другого і третього порядку, які відповідають аналітичним рахункам для перетворення інформації бухгалтерського обліку в уніфіковану управлінську інформацію про рух грошових потоків підприємства.

Сутність запропонованої методики формування уніфікованої управлінської інформації про рух грошових потоків полягає в послідовному дослідженні оборотів по грошових рахунках підприємства, які відображені в Головній книзі й документах синтетичного обліку, з метою розмежування усіх вхідних і вихідних грошових потоків підприємства за видами, що дозволяє проводити якісний моніторинг ефективності управління грошовими потоками.

Дана схема представлення облікової інформації дозволить істотно доповнити діючу на підприємствах систему обліку грошових потоків і допоможе змінити ставлення до оперативного обліку, поставивши його за вагомістю на один рівень з бухгалтерським обліком. Прикладним аспектом даної схеми групування інформації є отримання можливості проводити порівняльний аналіз структури грошових потоків підприємств однієї галузі.

Для реалізації цілей моніторингу грошових потоків внутрішня облікова інформація має бути доповнена звітною інформацією, що може застосовуватися на різних підприємствах при здійсненні як внутрішнього, так і зовнішнього аналізу.

Основним джерелом звітної інформації про рух коштів підприємства є форма З "Звіт про рух коштів", зміст, загальні вимоги і порядок формування якого закріплені у П(З)БУ 4 "Звіт про рух коштів", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р., № 87. Згідно до цього стандарту, підприємства при складанні фінансової звітності розгорнуто приводять суми надходжень і витрат, що виникають у результаті їх операційної, інвестиційної і фінансової діяльності [2, п. 9]. При чому надання звітної інформації про рух коштів у розрізі операційної діяльності здійснюється непрямим способом, а в розрізі інвестиційної та фінансової діяльності підприємства – прямим способом [2].

Таким чином, звітна інформація є базою для отримання значень показників чистих грошових потоків від операційної, інвестиційної, фінансової діяльності.

Показники внутрішньої нормативно-планової інформації є своєрідними регуляторами руху грошових потоків. Дані показники є базовими при: 1) формуванні науково та економічно обґрунтованих планів руху грошових потоків підприємства; 2) здійсненні контролю руху грошових потоків для оцінки їх ефективності.

Нормативно-планові показники розглядаються як рекомендовані параметри оцінки руху грошових потоків підприємства, що співставляються з визначеною системою кількісних та якісних критеріїв оцінки їх ефективності. Перші з них мають визначене чисельне значення або інтервал, у якому лежить нормативне значення показника, що оцінюється. Формування якісних критеріїв оцінки грошових потоків підприємства вимагає розробки спеціальної шкали оцінювання, що включає градації значень: "високий – норма – низький" та "вище середньогалузевого рівня – відповідає середньогалузевому рівню – нижче середньогалузевого рівня".

Поєднання кількісних і якісних критеріїв при формуванні системи нормативно-планових показників дозволяє дати повну оцінку ступеня досягнення цілей управління грошовими потоками на досліджуваному підприємстві.

Підсумовуючи вищевикладене, варто зауважити:

- по-перше, проведене дослідження дозволило реалізувати комплексний підхід до формування якісного інформаційного забезпечення моніторингу грошових потоків підприємства;
- по-друге, повноцінна система моніторингу грошових потоків має базуватися на показниках зовнішньої та внутрішньої інформації, серед яких особлива увага повинна приділятися інформації управлінського обліку;
- по-третє, визначені проблеми в організації управлінського обліку грошових

потоків підприємств та шляхи їх подолання мають бути ретельно досліджені та вирішені на основі системного підходу з використанням передових технологій інформаційного менеджменту.

Переконані, що вищезазначене стане запорукою формування якісної системи інформаційного забезпечення моніторингу грошових потоків, а відтак – отримання достовірних результатів для прийняття ефективних управлінських рішень у цій сфері.

Література

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16 липня 1999 р. № 996 // *Відомості Верховної Ради*. – 1999. – № 40. – Ст. 365.
2. Положение (Стандарт) Бухгалтерского учета 4 "Отчет о движении денежных средств". Утверждено приказом Министерства финансов Украины от 31 марта 1999 г. № 87. Зарегистрировано в Министерстве юстиции Украины 21 июня 1999 г. под № 398/3691.
3. Бланк І. А. Концепція управління грошовими потоками підприємства // *Банківська справа*. – 1999. – № 3. – С. 12–15.
4. Бородкин В. В. Внутрихозяйственный (управленческий) учёт: концепция и организация // *Бухгалтерский учёт и аудит*. – 2001. – № 2.
5. Волковой В. М., Ляхова Е. В. *Международные стандарты бухгалтерского учета. Основные принципы и приемы конвертации*. – М.: Издательский дом "Аудитор", 1988. – 72 с.
6. Герчикова И. Н. *Финансовый менеджмент*. – М.: АО "Консалтбанкир", 2002. – 208 с.
7. Горицкая Н. Г. *Новый бухгалтерский учёт – К.: Техника, 2000. – 256 с. (Сер. "Бух. учёт и фин. отчётность на основе Положений (стандартов) бух. учёта")*.
8. Ковалев В. В. *Финансовый анализ. Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчётности*. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 1999. – 512 с.
9. Кулаковская Л. П., Піча Ю. В. *Організація і методика аудиту: Навч. посіб. – 2-е вид. – К.: Каравела, 2005. – 560 с.*
10. Соколов Я. В. *Управленческий учёт: мифы и реальность // Бухгалтерский учёт*. – 2002. – № 18.
11. Сорокина Е. М. *Анализ денежных потоков предприятия: теория и практика в условиях реформирования российской экономики*. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.
12. Терещенко О. О. *Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.*